





# Lletres Valencianes

Revista del llibre valencià · Número 40 · Abril 2015

**GENERALITAT VALENCIANA  
CONSELLERIA D'EDUCACIÓ,  
CULTURA I ESPORT**

*Consellera d'Educació, Cultura i Esport*  
**M<sup>a</sup> José Català Verdet**

*Secretari autonòmic de Cultura i Esport*  
**Júlia Climent Monzó**

*Directora general de Cultura*  
**Marta Alonso Rodríguez**

ISSN: 1578-4096

Dep. Legal V-2053-2001

© de la present edició:

Generalitat Valenciana

Conselleria d'Educació, Cultura i Esport

Av. Campanar, 32, 46015 València

<http://dglab.cult.gva.es>

*Direcció*

**Antonio Peña Ferrando**

*Coordinació*

**Carmen Pardo**

*Consell Assessor*

**Francisca Cerdà Vara**

**Jaime J. Chiner Gimeno**

**María Luz Montes Pla**

**M<sup>a</sup> Jesús Carrillo Martínez**

*Secretaria*

**Raimundo Forner Barres**

*Administració*

**Montserrat Ferrer Pereira**

*Col·laboracions*

**José Miguel Vilar-Bou, Andrea R. Lluch,  
Maria Salvador Lluch, Javier Gay Lorente,  
Miguel Catalán, Clara Berenguer Mateu,  
Víctor Martínez Sánchez, Jaume Monzó,  
Alicia Toledo, Rafael Martínez, Baltasar  
Alagarda, Enric Ramiro Roca, Beatriz  
Jiménez, Manuel Garrido, Alícia Toledo**

*Fotografia*

**García Poveda**

*Correcció lingüística*

**Maria Quiles Ruiz**

*Disseny i maquetació*

**Eliseo Soriano**

# Índex

## Crítica

<a href="#">El fémur de Eva</a> .....	5
<a href="#">La por del passadís</a> .....	7
<a href="#">Boro, Moro y Puomoro</a> .....	9
<a href="#">Puzle de sangre</a> .....	11
<a href="#">No he fet els deures perquè...</a> .....	13
<a href="#">Actes de les III Jornades d'Estudi sobre la Festa de Sant Antoni Abat</a> .....	15
<a href="#">Mestres de la República a l'Horta Sud. Il·lusions trencades, vides partides</a> .....	17

## Minicrítica

<a href="#">La razón al poder. Una discusión editada por Luca di Blasi y Marc Jongen</a> .....	19
<a href="#">Cadavercita Roja</a> .....	20
<a href="#">Els Quaderns Escolars de Maria</a> .....	21
<a href="#">Vertigen</a> .....	22

## Reportatges

<a href="#">El Nadir Gráfica: en las antípodas de la costumbre</a> .....	23
<a href="#">Camelopardus, quin mot més estrany!</a> .....	29

---

[Fes clic en el títol de la crítica o l'article que vols llegir](#)

**Revista Lletres Valencianes núm. 40**



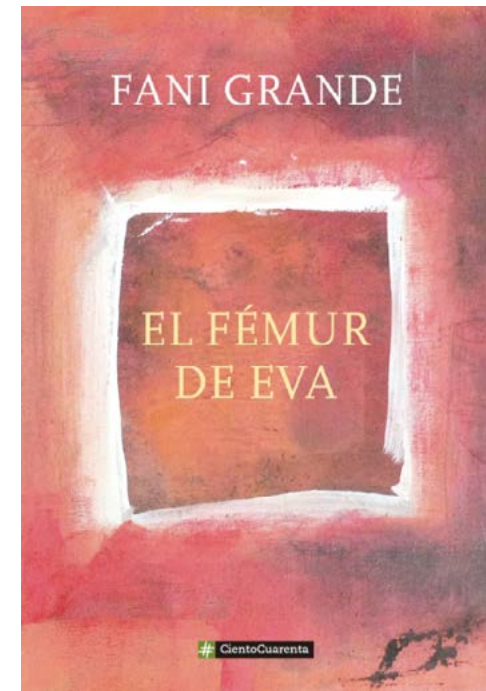
# El fémur de Eva: un libro de combate para tiempos duros

**E**l fémur de Eva recopila en forma de libro una selección de las entradas que su autora, Fani Grande, publicaba todos los viernes en el blog del mismo nombre. Este alcanzó gran popularidad en la red y, en varias ocasiones, sus artículos llegaron a convertirse en *trending topic* de Twitter. Ahora estos textos pasan al papel de la mano de la editorial CientoCuarenta.

En su formato original, los artículos fueron apareciendo en Internet entre 2012 y 2014. Ahora, en su salto a la página, se convierten en la crónica de un momento muy concreto de

la Comunitat Valenciana, de España y del mundo, que quedan aquí retratados por una voz clara, fresca y personalísima. En el libro, el devenir político y social se mezcla continuamente con anécdotas propias y ajenas, memorias, pensamientos, denuncias, indignaciones íntimas... la vida en general.

Fani Grande posee gran capacidad para hacérsele cercana al lector, al que interpela y al que tiende puentes todo el tiempo. Logra así que se implique con sus reflexiones y peripecias; que se identifique con sus problemas, dudas, certezas.



## El fémur de Eva

FANI GRANDE / Autora

CIENTOCUARENTA. ALZIRA, 2014

288 pàgines / 978-84-9431-131-4 / 15 €

Esa es una de las claves por las que tan bien funciona *El fémur de Eva*: todo se nos cuenta no en primera, sino en primerísima persona, a pie de calle, con una vocación genuinamente periodística pero a la vez emotiva e incluso poética. Se nos habla, si no desde la objetividad (esa cosa que no existe), sí desde la sinceridad. Es evidente la pasión con que Fani Grande acomete la escritura.

Internet ha cambiado la relación escritor-lector. Hoy la comunicación es bidireccional. Quien escribe y quien lee se nutren mutuamente, interactúan. Este enriquecedor proceso tan característico de los blogs se ha trasladado al papel con acierto mediante la inclusión de *tweets* y comentarios a los artí-



culos de los propios lectores. De esta manera, quienes no seguimos el blog en su momento podemos conocer cómo fue este diálogo, que se percibe como intenso y continuado.



El otro elemento clave de la fórmula es el ingenio de los textos. La «juntaletas», como ella misma se define, ha tenido la peculiar virtud no sólo de crear un universo propio, sino de atraer al lector a ese universo. Así, de la mano de Fani Grande, penetramos en un mundo con una fraseología y lenguaje únicos e intransferibles (la «Eau de Corrupt», el «Wertdievo», la «troikatitis», el «esnobismo mortis»), unas referencias culturales que van de la «alta cultura» a *Las chicas de oro* (siempre referenciadas con humor y penetración) e incluso poblado por criaturas autóctonas: los Polumbis, uno de los cuales muere cada vez que se comete una estupidez en el mundo. Imaginemos cómo estará de mermada la población...

En resumidas cuentas, una lectura que a ratos indigna con sus denuncias y a ratos divierte, pero que sobre todo logra implicar y mover a la reflexión. Un libro de combate para tiempos duros.

**JOSÉ MIGUEL VILAR-BOU**

#### ENLLAÇOS



FITXA



BLOG



AUTORA



PRESENTACIÓ



VIDEO

# On viu la por?

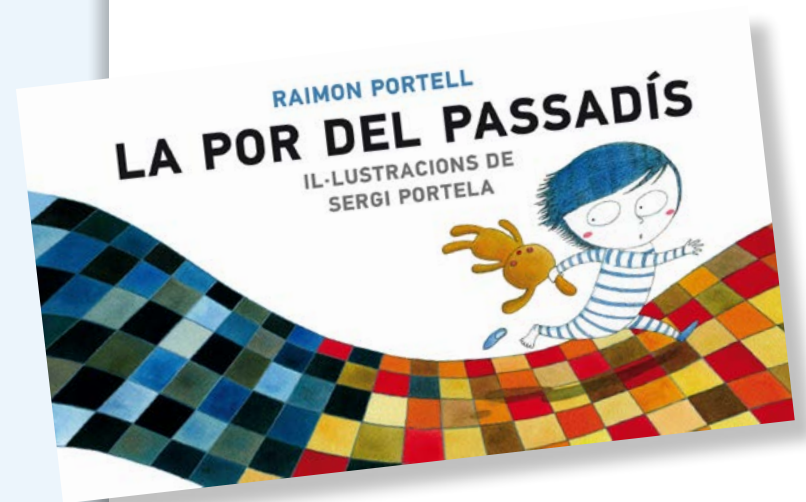
**E**n la foscor, en l'armari, darrere la porta... La por viu en allò desconegut, on la mirada deixa pas a la imaginació. La por sempre ha esdevingut un tema recurrent en la literatura infantil i juvenil. Però Raimon Portell i Sergi Portela, amb l'àlbum il·lustrat *La por del passadís*, han aconseguit un llibre, la lectura del qual gaudiran menuts i grans.

La por no entén d'edats. És més, la por no té edat. La simbologia que la representa es modifica amb el pas dels anys, però ben difícilment desapareix. Per això, des de menuts és important identificar-la. Només d'aquesta manera serà possible superar-la. Enfrontar-se a un sentiment inquietant per poder transformar el problema en una oportunitat de superació. En aquest espai d'emocions volem situar un llibre com *La por del passadís* que pot esdevenir una eina ben útil per a ensenyar els més menuts a entendre «això» que els paralitza, que els manté arraulits a la foscor.

Quan parlem de la por dels més menuts parlem sobretot d'aquelles pors que generen la foscor o els espais poc transitats. Un sentiment que de vegades els resulta difícil d'expressar. Així, per obrir una porta al diàleg, Raimon Portell i Sergi Portela presenten situacions quotidianes amb les quals els resulta fàcil identificar-se. Dit d'una altra manera: *La por del passadís* proposa un espai de comunicació, un lloc d'expressions on podem, entre abraçades i estimes, situar el lector als espais que amaguen les pors.

Raimon Portell és l'autor de text i ja ha guanyat el Premi Crítica Serra d'Or per *Vull una corona!* Com s'escriu per als més menuts sense caure en tòpics, ni falsos didactismes, ni en estructures mil vegades assajades? Doncs, Portell ho aconsegueix!

El disseny gràfic proposa la composició de la pàgina amb el text quasi sempre a l'esquerra i les il·lustracions a la dreta, amb un cos de lletra gran i una



## La por del passadís

**RAIMON PORTELL** / Autor

**SERGI PORTELA** / Il·lustrador

**BROMERA EDICIONS. ALZIRA, 2014**

**32 pàgines / 978-84-9026-278-8 / 15,95 €**



tipografia de fàcil lectura, que fa del llibre un bon aliat dels primers lectors. Imatge i paraula conversen i s'expliquen mútuament. O, de vegades, mútuament amplifiquen significats per contar allò que s'hi representa.

Les imatges s'adapten al format horitzontal i apaïsat. El sagnat de la major part de les il·lustracions ens permet formar part de la història. Els dibuixos representatius de la protagonista, el pare o la casa contrasten amb els abstractes amb els quals Portela representa la por. Fugint del tòpic de les figures de monstres, els traços ens transporten als sentiments que la por desperta: l'ansietat, la inseguretat, l'obsessió, el nus a la panxa... I la silueta marcada de la protagonista, els colors i la seua situació al dibuix ens recorden amb qui ens hem d'identificar per poder fugir del passadís de la por, del passadís dels colors obscurs, per arribar al de colors clars i alegres on la por ja no té cabuda.

La [pàgina de l'il·lustrador](#) informa de la gènesi i construcció de l'àlbum: «El projecte va néixer de la classe d'Àlbum il·lustrat impartida per l'Ignasi Blanch a l'Escola de la Dona de Barcelona, i tant ell com els companys de classe van ser acompanyants del projecte». Aquesta és una bona mostra del camí per on transita la nova literatura infantil, lligada a la investigació, a la formació universitària, a l'experimentació... I els resultats no poden ser millors.

[Andrea R. Lluch](#)



#### ENLLAÇOS ▾



FITXA



AUTOR



IL·LUSTRADOR



# Toni Cabo: 15 años publicando Boro, Moro y Puromoro

Tenemos la suerte de celebrar la publicación de esta obra en castellano de Edicions de Ponent, dirigida por Paco Camarasa, que recopila historietas de los personajes más populares de Toni Cabo: Boro, Moro y Puromoro, que tienen ya 15 años de vida de papel. Son tres personajes de historieta infantil clásica, y ante todo son tres amigos inseparables que comparten un montón de vivencias y anécdotas.

Y digo suerte porque actualmente cuesta encontrar cómics infantiles de calidad, como los que leíamos antes, que nos formaron como lectores de tebeos y nos hicieron entrar en un universo cultural despampanante. Hay pocos dibujantes de calidad como Toni Cabo que sean fieles a ese universo infantil

que muchos abandonan, y que además lo traten con tanto respeto e inteligencia. Y es complicado acceder a estos tebeos, ya que han perdido mucha visibilidad entre los niños y sus padres; sería necesaria una clara apuesta editorial y comercial, que estuviera apoyada por las instituciones, para que el cómic infantil vuelva a ser popular. Los tebeos que se publicaban como revistas infantiles fueron una gran invención para mí cuando era niño y los sigo leyendo con nostalgia siempre que puedo. He investigado mucho su historia, desde los pliegos con viñetas de siglos pasados, las aucas, las publicaciones de grapa infantiles y de superhéroes, hasta las novelas gráficas para adultos. Pero para mí todo empezó en un kiosco y con un tebeo. Fue un gran



## Boro, Moro y Puromoro

TONI CABO / Autor

EDICIONS DE PONENT. ALACANT, 2014

«Crepúsculo» / Col·lecció

112 pàgines / 978-84-15944-14-0 / 20 €

flechazo amoroso hacia la cultura gráfica impresa el que esas páginas me regalaron y me captaron como cliente para siempre. Por fortuna siguen existiendo hoy gracias a creadores como Toni y editores como Paco Camarasa y Joan Escrivá de *Camacuc*, y con los que mi hijo también ha podido divertirse. Boro es el personaje principal, un niño entusiasta e imaginativo que, junto con sus mascotas, el gato Puromoro y el perro Moro, se sumerge en su universo cotidiano y familiar, lleno de giros inesperados impregnados por la imaginación, una cualidad que solo los niños saben combinar sin conflictos, de una manera fluida y enriquecedora.

Boro, Moro y Puromoro nacieron después de que Toni hubiese publicado ya muchos años cómic en revistas para niños. Le hacía falta tomar un nuevo rumbo, nuevos retos, crecer con otros personajes y, además, escritos por él. Era un cambio necesario que sabía que sería muy positivo. Así que se lanzó con Boro y sus amigos a una aventura que, sin darse cuenta, ha llegado más lejos de lo que jamás hubiera imaginado. Empezó a publicar el personaje en la revista infantil *Camacuc* y con el paso del tiempo se terminó publicando



en tres títulos distintos, *Camacuc*, *Era Garbera* y la prestigiosa revista infantil *Tretzevents*, la más antigua publicada en catalán, editada por L'Abadia de Montserrat, una revista mítica que empezó sus andaduras allá por los años cincuenta. Creó a Georgina, a Lucrecia y a nuestro trío favorito. Sus personajes han ganado fuerza narrativa con el tiempo y han evolucionado mucho gráficamente, desde los primeros dibujos más artesanales, realizados en acuarela y con trazos sencillos, hasta los actuales, de diseño limpio y líneas muy depuradas. Estas caricaturas deliciosas son ideales para los ojos de un niño, que, en esta tierra de ilustradores, por educación, tiene entrenada la vista para los dibujos de línea clara de la escuela valenciana, a la cual Toni se adhiere de forma y corazón.

Estas coloristas páginas encajarían perfectamente en una de mis revistas humorísticas



en tres títulos distintos, *Camacuc*, *Era Garbera* y la prestigiosa revista infantil *Tretzevents*, la más antigua publicada en catalán, editada por L'Abadia de Montserrat, una revista mítica que empezó sus andaduras allá por

infantiles favoritas, junto a Pumby, mi héroe de *paraeta*, que conformaron una preciosa e irrepetible época del tebeo español. Al leer estas páginas, veo que Toni también se quedó tocado por esos mismos tebeos y descubro que, a su manera, ha vuelto a dar vida a esos animales parlantes, compañeros de los niños, en un universo de gags, aventuras y acción incesantes, con bocadillos explosivos y letras en mayúsculas con exclamaciones continuas, figuritas en acción empujadas por líneas cinéticas que rompen narrativamente el aburrimiento. Gracias a su fecunda imaginación, los niños y niñas lectores pueden seguir escapándose de los pesados deberes del cole, de la ajetreada ciudad, de las máquinas de juegos estresantes, a este espacio amable de las viñetas, pues leerlas es como jugar.

Esta publicación ha ido acompañada de una extensa programación de talleres y presentaciones por librerías, bibliotecas, la Fira del Llibre y escuelas, donde Toni ha mostrado a los alumnos cómo se realizan sus historietas, y cuya gran labor ha culminado en una exposición muy divertida y educativa en el Centre Octubre de Cultura Contemporània, donde disfrutamos de una selección estupenda de viñetas de Boro, Moro y Puromoro, y donde incluso los vimos convertidos en personajes con volumen, estupendos personajes que quién sabe si alguien se lanzará a animar en otros soportes. ¡Le deseo mucho éxito al autor! ¡AUPA, TONI! ¡GUAU! ¡MIAU!

## ENLLAÇOS



FITXA



AUTOR



ENTREVISTA



DOSSIER

JAVIER GAY LORENTE

# *Puzle de sangre*

Esta novela negra escrita con humor negro por dos autores alicantinos es una pieza literaria atípica tanto por su autoría compartida como por su peculiar proceso de escritura. El resultado es de una comicidad difícilmente resistible.

**P**uzle de sangre es una novela *rara* tanto por su autoría compartida como por su peculiar proceso de escritura. Sus dos autores son José Payá, profesor de Lengua y Literatura en un instituto de Banyeres de Mariola y autor de varias novelas y libros de cuentos, y Mario Martínez Gomis, un profesor jubilado de Historia Moderna de la Universidad de Alicante que nunca antes había escrito ficción.

Un revelador epílogo escrito al alimón por los dos autores nos revela que el origen de *Puzle de sangre* fue una broma en la vida real que abrió perspectivas literarias y filosóficas insospechadas hasta dar en una realidad tan compleja como es siempre la composición de una novela. A fines de enero de 2008 se estaba

celebrando en la Librería 80 Mundos de Alicante el acto de presentación de la segunda novela de Payá, *Destilando fantasmas*. Cuando al presentador del actor, Mario Martínez, le tocó su turno de discurso, afirmó ante la sorpresa de los asistentes que él no era en realidad Mario Martínez, sino un criminal que había asesinado y luego suplantado a Mario Martínez. Ocurría, dijo ante las cejas alzadas de los espectadores del acto, que Payá y Mario Martínez habían quedado citados en casa de este para preparar la presentación del libro. Por casualidad lo acababa de matar cuando llamaron a la puerta. Era Payá. Fue a abrir para no despertar sospechas. Ya desde las primeras palabras advirtió que Payá no conocía personalmente al dueño de la vivienda, que la relación



## Puzle de sangre

MARIO MARTÍNEZ y JOSÉ PAYÁ / Autors  
 EDITORIAL AGUA CLARA. ALACANT, 2014  
 204 pàgines / 978-84-8018-389-5 / 15 €

entre ambos había sido hasta ese momento solo telefónica. Por ese motivo, al criminal no le costó suplantar a Mario Martínez Gomis y hacerse pasar por él. Ya en su papel de Mario, crítico literario, ambos hablaron de literatura y de *Destilando fantasmas*, y fue siguiéndole la corriente con el cadáver tras una puerta bien cerrada como el criminal se sintió al final obligado a acudir al acto de presentación del libro.

Mientras la concurrencia oscilaba entre la desaprobación y la risa por la invención de Mario Martínez, al autor presentado, José Payá, se le ocurrió pensar, a raíz de la trola de su colega y presentador: ¿Y si él tampoco fuera Payá? Deslizándose por la pendiente de la mentira abierta por Mario Martínez, el presentado Payá, autor de ficciones al fin y al

cabo, empezó a imaginar que quizá también él podría haber asesinado al verdadero Payá y luego fingido su identidad para no delatarse.

Esa misma noche, al volver a casa, José Payá empezó a pasar al papel su antojo; la cita entre el aficionado a las letras y su asesino, que formaba el núcleo de la broma de Mario Martínez, se estaba transformando en un cuento literario. Al poco de enviar el relato a Mario, este escribió una continuación y se la envió por correo a Payá como «segundo capítulo» de una novela que en efecto fue creciendo hasta que se concluyó en 2011.

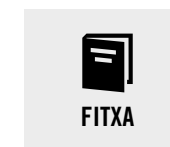
Como resultado de la muerte inicial de Jaime Barceló y Alfonso Abellán, los trasuntos literarios de Payá y Mario Martínez, emergen a la superficie de las páginas dos personajes

complementarios, un matón sin suerte llamado *el Libro* y un asesino profesional llamado *el Socio*; también una real cubana llamada Estrella Esperanza, una pareja de policías municipales, Paula y Tito, y una retahíla de muertos con violencia que llegan al número de doce.

*Puzle de sangre* es una novela negra escrita con humor negro cuyos dos autores se lanzan puyas y asesinan a los personajes más queridos por el otro en sus capítulos respectivos. La inverosimilitud autorreferencial, la ficción que hace divertida la muerte, el argot de los bajos fondos y la retahíla de tacos hacen pensar al lector en lo bien que se lo han pasado los dos firmantes escribiendo cada uno y corrigiéndose mutuamente, burlándose del otro y de sí mismos hasta alcanzar ese Cabo Norte de la comprensión del mundo que es la autoironía. *Puzle de sangre* es un juego de espejos jovial en que la superficie pulida nos devuelve los asesinatos más salvajes envueltos en el halo amable de un pastiche del género criminal en versión *pulp*. En esa espiral de crímenes nacida de una broma, los dos escritores se han asesinado a sí mismos ya antes de que empiece la novela.

MIGUEL CATALÁN GONZÁLEZ

#### ENLLAÇOS





# Instruccions per a eludir els deures escolars

Quantes excuses es requereixen per a justificar-se de no haver fet els deures? Podríem enumerar-ne un bon grapat, moltes de les quals, tan hilarants com ara el descobriment de petroli al pati de casa o un

estrany efecte secundari causat per un xarop per a la tos. Aquestes dues, juntament amb d'altres, formen part de la imaginativa tirallonga d'excuses que exhibeix l'àlbum il·lustrat *No he fet els deures perquè...* publicat per Andana i que, sens dubte, s'han de fer servir sempre que se'n necessite d'una amb urgència. Ara bé, s'ha de dir que és important parar atenció abans a les advertències de la contracoberta: l'ús de qualsevol de les justificacions que hi apareixen serà responsabilitat dels qui les utilitzen, es recomana no usar-les més d'una vegada i la credibilitat de cadascuna d'aquestes dependrà de la imaginació dels qui les reben.



## No he fet els deures perquè...

DAVIDE CALI / Autor

BENJAMIN CHAUD / Il·lustrador

ANDANA EDITORIAL. ALGEMESÍ, 2014

«ÀLBUMS IL·LUSTRATS LOCOMOTORA» / Col·lecció

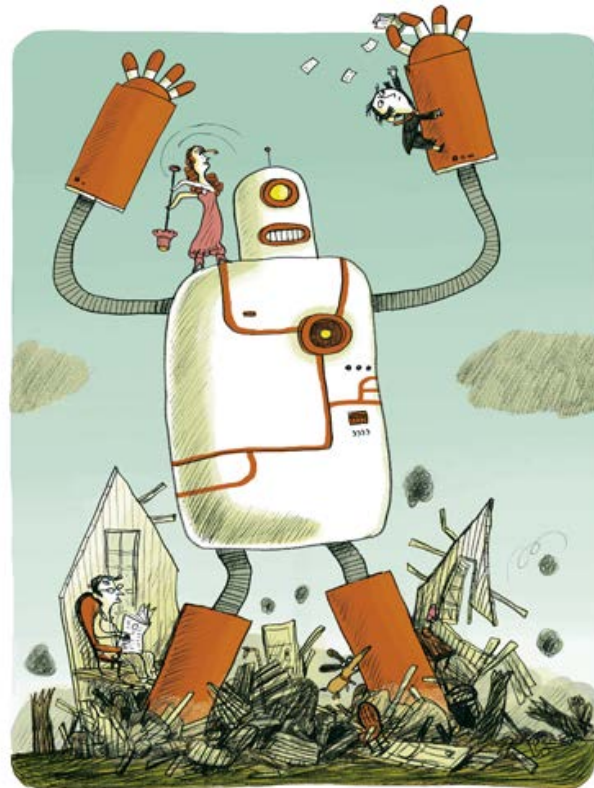
44 pàgines / 978-84-9426-713-0 / 11,90 €



El responsable d'aquesta col·lecció d'excuses és Davide Cali, un autor de referència internacional que ja va encisar els lectors amb la tendresa literària de *Moi, j'attends* (traduït al castellà com *El hilo de la vida*), una història senzilla sobre el pas dels anys i els lligams personals que s'hi van originant. Aquesta vegada ens sorprèn amb una obra ben diferent carregada d'humor que comença, precisament, quan la professora pregunta al protagonista per què no ha fet els deures. Aquesta primera escena esdevé el desencadenant d'un catàleg tan complet com desgavellat de justificacions

que està excel·lentment il·lustrat per Benjamin Chaud. L'il·lustrador és conegut sobretot per l'entranyable elefant Pomelo, un elefant minúscul i rosa amb una llarga trompa que podem trobar editat al català en l'editorial Kókinos. El seu estil és enginyós i vitalista que conjuga a la perfecció amb aquest text fresc i original.

Així doncs, pel que fa a les il·lustracions, tot i la presentació de la professora i del protagonista, curiosament vestit amb corbata, sobre un fons neutre, la resta s'organitzen repetint una mateixa estructura: el text breu



de Cali se situa en la part inferior de la pàgina mentre que la imatge ocupa pràcticament tot l'espai i s'adapta, generalment, al marc rectangular dins del qual s'insereix. A diferència de la senzillesa formal de la il·lustració d'inici, la resta de il·lustracions que componen la història es caracteritzen per l'explosió de colors i per l'abundància d'elements que hi apareixen. Aquest gust per l'acumulació figurativa i pel cromatisme s'evidencia, encara més si cap, en la il·lustració a doble pàgina que explica l'excusa de la invasió del barri per uns rèptils, que es presenta amb un domini tonal concret i que visualment és espectacular.

Ens trobem davant, doncs, d'una gran compilació d'excuses en la qual la narració es combina eficaçment amb les il·lustracions alhora que aconsegueix divertir els grans i els menuts; bé, en definitiva, tots els que en algun moment hem necessitat d'una excusa per no haver fet els deures.

**CLARA BERENGUER**

#### ENLLAÇOS ▾



FITXA



AUTOR



IL·LUSTRADOR

# Per Sant Antoni, a pas de dimoni

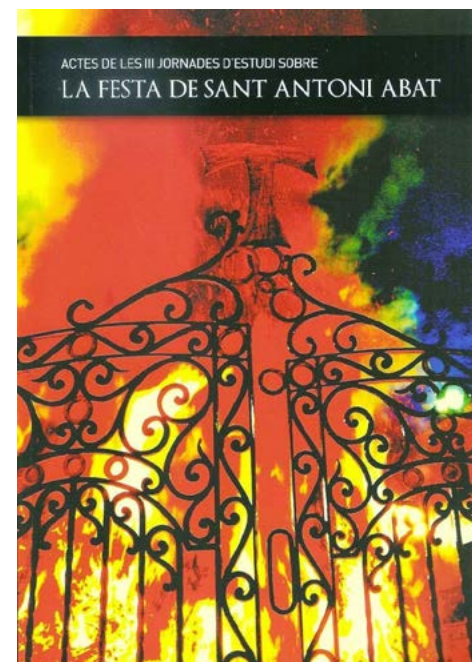
La festa de Sant Antoni constitueix una de les dates assenyalades del calendari valencià, encara que cada vegada menys, ja que amb una societat més secularitzada i urbana, en què les formes d'un passat rural i religiós cada vegada són més llunyanes, la festa haurà d'anar adaptant-se o, fins i tot, desaparèixer.



Però mentre això passa o no, l'etnologia existeix per a recollir aques-

ta matèria cultural, no només per a preservar-la per a un futur que és sempre incert, sinó també per a intentar trobar un perquè a les nostres tradicions, conèixer-nos un poc millor i, en definitiva, definir un jo amb el qual amarrar-nos en la marea de la cultura global contemporània. Perquè el llibre del qual parlem és això: un recull de treballs fonamentalment etnològics presentats, com s'indica en el títol, *Actes de les III Jornades d'Estudi sobre la Festa de Sant Antoni Abat* i editat per l'Associació Cultural La Pebrella de Canals.

En aquest sentit, el llibre no està indicat per a un públic generalista que tinga curiositat per la festa de Sant Antoni a terres valencianes –de fet, l'obra també parla de la festa a indrets



## Actes de les III Jornades d'Estudi sobre la Festa de Sant Antoni Abat

Diversos autors

ASSOCIACIÓ CULTURAL LA PEBRELLA. CANALS, 2014

437 pàgines / 978-84-617-2691-2 / 15 €



de Catalunya i Aragó–, encara que, qui el tinga veurà la seua curiositat assaltada per l'erudició amb la qual es tracta el tema.

Podem trobar una anàlisi de la literatura que gira entorn de Sant Antoni: des dels refranys i versets populars (com els versos populars que es canten en alguns llocs del

nord valencià fets *ad hoc* per a cada any i situació), fins al teatre o els actes dramatitzats (com ara els dimonis que persegueixen el sant o la crema de la foguera amb aquest a l'interior). Un poc d'història, quin tipus de festa és, qui era el sant, la importància que té i com se l'associà a aquest moment de principis de l'any dins uns rituals tan característics, i com aquests han acabat donant a les nostres terres una, diguem-ne, praxi, distintiva.

Tot i que el llibre és molt dens, ja que consisteix en diferents treballs erudits sobre diversos aspectes de la festa de Sant Antoni Abat a terres valencianes, i més enllà, no vol dir que qui hi tinga curiositat no puga acostar-s'hi, obrir per l'índex i consultar els temes que algunes de les barbes venerables de la cultura tradicional valenciana –com és el cas d'Àlvar Monferrer o Jesús Huguet– han tingut a bé mostrar-nos sobre una festivitats en la qual molts hem participat, encara que fóra anant amb la iaia perquè el retor ens beneïra el gos i, amb l'excusa, que ens comprara alguna llepolia al porrat.

VÍCTOR MARTÍNEZ



#### ENLLAÇOS ▾



FITXA



LA PEBRELLA



JORNADES



# Microhistòria per a microherois

L'assaig de Ferrús analitza amb profunditat la cruenta repressió exercida per la dictadura franquista contra el magisteri d'educació primària. L'autor, que centra el seu estudi a la comarca de l'Horta Sud, s'endinsa en el fosc entramat jurídic i administratiu d'aquesta violència institucional i reivindica, en un capítol força emotiu, la història i la memòria de trenta-tres mestres.

**D**urant la postguerra, es va realitzar una vertadera repressió contra els mestres de la República que tenien la seua plaça en propietat, mitjançant processos de depuració, consells de guerra i contenciosos en els jutjats especials de Responsabilitats Polítiques o de Repressió de la Maçoneria i el Comunisme. Va constituir una «purga» ideològica que a l'Horta Sud va afectar 114

mestres. «El Magisteri Primari hagué d'enfrontar-se, doncs, a un procés de depuració humiliant que els feia perdre la dignitat com a persones i com a professionals», així ho apunta Ferrús en el seu treball i en l'inventari que desenvolupa també inclou els 14 mestres nacionals de l'Horta Sud depurats per la República durant la Guerra Civil. I és que els mestres van ser tractats pel franquisme d'una manera més



## Mestres de la República a l'Horta Sud. Il·lusions trencades, vides partides

WILSON FERRÚS PERIS / Autor

XIXÉ PREMI D'INVESTIGACIÓ DE L'HORTA SUD 2012

PERIFÈRIC. CATARROJA, 2014

«MONOGRAFIES DE L'HORTA SUD», 11 / Col·lecció

492 pàgines / 978-84-92435-66-1 / 16 €

inclement que la resta de funcionaris i, en aquest sentit, van haver de suportar, a més d'una depuració, una repressió en tota regla que els obligava a malviure autoanul·lant-se, patint gana i, en definitiva, fent prevaldre el pur instint de supervivència per a ells i les seues famílies. I, encara més, alguns van haver de patir les inclemències de presons, camps de concentració i, fins i tot, el mur de sosteniment.

I per què aquest acarnissament amb els mestres? Què va comportar l'arribada de la República perquè els franquistes veieren com una gran amenaça els mestres que havien exercit la seua professió durant els anys republicans? Per què la repressió exercida sobre ells va ser tan crua? Senzillament, l'arribada de la República el 1931 constitueix un trencament radical amb la situació anterior en què el 50 % de la població era analfabeta i la meitat de xiquets en edat escolar no assistien als col·legis, els quals, d'altra banda, hi estaven en condicions pèssimes. La República i el bastió de mestres que es formen en aquell període, a més de pegar la volta radicalment a aquesta situació, proposa uns models educatius amb valors molt avançats, des del punt de vista democràtic, social i moral. Entre altres qüestions, la dona en la societat republicana participava de la faceta pública i tenia un paper molt actiu, molt especialment, en l'àmbit del Magisteri Primari.

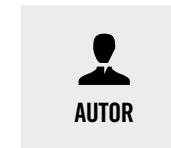
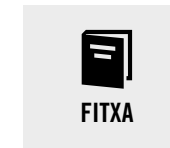
L'autor ha volgut fixar la realitat escolar dels vint pobles de l'Horta Sud entre 1931 i 1939, tant pel que fa a les escoles públiques com privades. El treball analitza també de manera acurada l'evolució de les escoles en les vint poblacions de la comarca des de 1844 fins a 1939, incidint sobretot en l'espectacular creixement que va experimentar la creació d'escoles durant el període republicà. I encara més, Ferrús narra la història personal de 33 d'aquests 114 mestres que van patir represàlies i les recull en l'emotiu capítol «El magisteri reprimat». Al cap i a la fi, una vertadera aproximació al drama personal i una reconstrucció biogràfica a través de documentació d'arxius i de testimonis de familiars i d'amics.

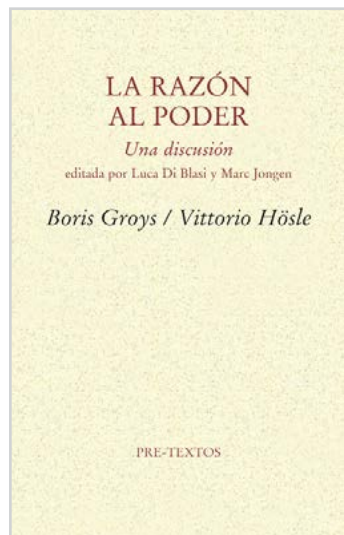
En un moment en què es revisen els processos de transformació que van culminar amb la Transició, obres com la de Ferrús ens adverteixen de com la desmemoria va ser un preu massa alt a pagar en aquest canvi de règim. I és que la duresa a què hagueren de fer front els mestres de la República durant la postguerra no pot caure en l'oblit. L'assaig de Wilson Ferrús ha guanyat el XIXé Premi d'Investigació de l'Horta Sud 2012 que concedeix l'Institut d'Estudis Comarcals (IDECO). El de Ferrús, com molts altres estudis comarcals, contribueix a la reconstrucció d'un període de la nostra història entelat –quan no esborrat– que no apareixia ni als llibres de text. Des de l'àmbit local i des

del prisma de temàtiques diferents, aquests investigadors comarcals aporten peces decisives al trencaclosques que completa la història funesta i amagada de la repressió franquista. En aquest sentit, el de Ferrús és un assaig absolutament imprescindible. Fet i fet, estudis de microhistòria per a microherois.

**ALÍCIA TOLEDO**

#### ENLLAÇOS ▾





## La razón al poder. Una discusión editada por Luca di Blasi y Marc Jongen

**BORIS GROYS I VITTORIO HÖSLE / Autors**  
**MANUEL FONTÁN DEL JUNCO**  
**I ALEJANDRO MARTÍN NAVARRO / Traductors**  
**PRE-TEXTOS. VALENCIA, 2014**  
 «ENSAYO» / Col·lecció  
 114 pàgines / 978-84-15894-76-6 / 14 €

### ENLLAÇOS



# La razón y sus límites

En 2007, y en el marco de la Escuela Superior de Diseño de Karlsruhe, tuvo lugar un debate entre dos significados filósofos: Boris Groys y Vittorio Höhle. Lo propiciaron, moderaron y, más tarde, se encargaron de su edición para llevarlo a la imprenta Marc Jongen y Luca di Blasi. El propósito, según estos, era el de llegar a un «diálogo productivo» entre formas de pensar, al menos en diversos aspectos, opuestas.

Los temas que los organizadores propusieron para el debate debían girar en torno al título del libro: la razón que «debería» el poder. A partir de este presupuesto, tanto Groys como Höhle llegan a algunas conclusiones que convergen felizmente en algún momento, como la necesidad de que también la razón tenga sus límites: ninguno de los dos quiere oír hablar de nuevos totalitarismos. Para ello, diseccionan los orígenes del liberalismo: sin él, sin el Estado de derecho, no hay democracia. En cuanto a los males de las sociedades occidentales actuales, que son los que las sustentan, Groys constata la supremacía de los intereses económicos por encima del discurso racional mientras que Höhle pone el acento en el problema medioambiental.

Un libro ciertamente estimulante.

**RAFA MARTÍNEZ**



## Cadavercita Roja

LUIS MURILLO / Autor

EMI ORDÁS / Il·lustrador

ALGAR EDITORIAL. ALZIRA, 2014

«ÁLBUMES ILUSTRADOS» / Col·lecció

48 pàgines / 97-884-9845-640-0 / 15,95 €

### ENLLAÇOS



FITXA



AUTOR



IL·LUS.

# Una altra versió del conte clàssic de Perrault. Ni pensar-ho

Luis Murillo i Emi Ordás li peguen la volta a la història i construeixen un relat on res és el que hauria de ser. Caputxeta, aquella dolça xiqueta, està morta des de fa molts anys però ningú ens ho ha dit per no disgustar-nos. Els seus pares també estan morts, però no tant com per no poder idear un malèvol pla per a matar la iaia, que és una ninja experta en armes de foc. El llop és un llobató inexpert que fa proves per a poder accedir a la categoria de ferotge.

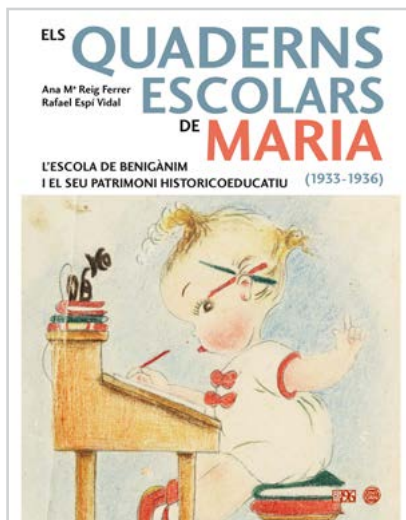
L'argument pot semblar un desgavell, però equilibra amb perícia una història divertida amb un ambient sinistre i macabre. És, així, no obstant, apte per a qualsevol públic.

La mort, com altres temes, es considera tabú en la literatura infantil. Però no a tot arreu, ja que en alguna altra tradició europea, com la danesa, es tracta com una eina d'aprenentatge més per als xiquets. En aquest cas, els autors ho afronten amb valentia i se'n surten amb èxit.

Les il·lustracions descriuen un escenari tètric, amb predomini del negre i de la gamma de grisos, amb tocs de verd i, com no, de roig, que, compartint espai amb una tipografia adient, construeixen un ambient fosc on ens trobem una nova sorpresa en cada pàgina, les quals si una és divertida, l'altra ho és encara més!

**BALTASAR ALAGARDA VILLAR**





## Els Quaderns Escolars de Maria

L'escola de Benignànim i el seu patrimoni historicoeducatiu (1933-1936)

ANA Mª REIG FERRER  
I RAFAEL ESPÍ VIDAL / Autors  
EDICIONS 96. CARCAIXENT, 2014

«L'ENTORN», 03 / Col·lecció  
207 pàgines / 978-84-15802-33-4 / 15 €

ENLLAÇOS



# Uns records escolars necessaris per a mirar endavant

Qui més i qui menys té els seus records d'infantesa i possiblement l'escola ocupa un lloc important. Sovint recordem els millors mestres que hem tingut i també aquells que ens han fet avorrir determinades matèries, o les anècdotes més significatives, amistats, silencis, pors i riures.

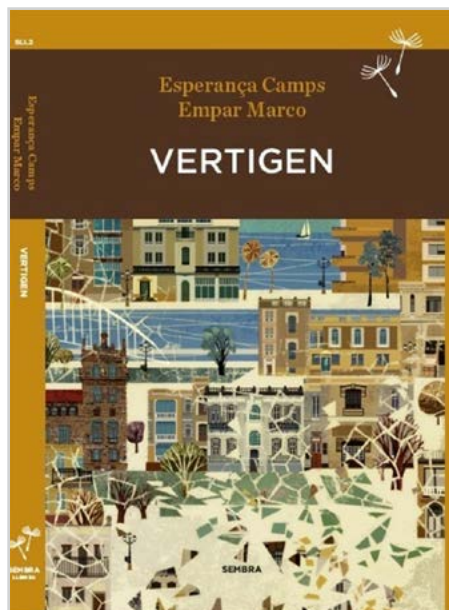
En aquesta ocasió, els autors ens ofereixen un tresor centrat en el seu poble, Benignànim, a la Vall d'Albaida, però que de ben segur ens obrirà ferides i alegries d'una època no tan allunyada per a algunes generacions.

A través de les seues pàgines, es descriu la història de l'ensenyament de tot un poble des dels seus inicis, allà pel segle XVII, fins a la Guerra Civil. Un final que té com a significat uns quaderns que han romàs vuitanta anys al calaix de l'armari de casa de Maria, segons indiquen els mateixos autors.

El llibre està estructurat en tres parts, amb un interessant pròleg de la professora M. Carmen Agulló, especialista en la matèria. La primera fase està dedicada als orígens de l'ensenyament durant l'edat moderna i el naixement de l'escola pública fins a finals del segle XIX. La segona se centra en el primer terç del segle XX a través de les memòries tècniques de mestres i inspectors. Finalment, la tercera part marca el focus d'atenció en el projecte educatiu republicà.

Finalitza el llibre amb la reproducció dels quaderns escolars de Maria des de 1933 fins a 1936, a tot color amb unes magnífiques il·lustracions i un contingut que no té pèrdua, i una selecció dels treballs de Maria Vidal, on predominen els mapes i els dibuixos del cos humà. Les darreres pàgines estan dedicades a diversos annexos molt curiosos i significatius, així com a una selecta bibliografia sobre el tema.

ENRIC RAMIRO ROCA



## Vertigen

ESPERANÇA CAMPS I EMPAR MARCO / Auteurs  
 SEMBRA LLIBRES. CARCAIXENT, 2014  
 208 pàgines / 978-84-942-3501-6 / 17€

### ENLLAÇOS ▾



FITXA



AUTOR 1



BLOG



AUTOR 2

# Vertigen

*Vertigen*, la segona llavor de Sembra Llibres, l'editorial valenciana creada ara fa un any per Joan Carles Girbés i Xavi Sarrià, és una novel·la atrevida que conta la relació entre una periodista valenciana i un extreballador de l'ERT, la televisió pública grega. L'acció s'ubica en un context molt particular: els 24 dies que passaren entre l'anunci de la nul·litat de l'ERO dels treballadors de Radio Televisió Valenciana i el tancament de l'ens públic.

Amb una narració molt dinàmica, les autores del llibre, les periodista Esperança Camps i Empar Marco, ambdues testimonis d'excepció dels fets, aconsegueixen convertir la trama, que té un evident transfons social, en una història amb tocs de novel·la negra. Ho fan mitjançant la conjugació de la realitat, basada en uns dies i unes circumstàncies molt concretes, i la ficció, representada pels protagonistes i les seues relacions personals.

*Vertigen* és, a més d'una novel·la amb un argument sòlid i ben definit, un document imprescindible per a entendre els coms i els perquè del tancament de la televisió i la radio públiques valencianes.

BEATRIZ JIMÉNEZ JIMÉNEZ



# EL NADIR GRÁFICA: EN LAS ANTÍPODAS DE LA COSTUMBRE

J. M. B. 2000  
NB Le fait direr l'oreille...  
FAUT AUKMENDER!



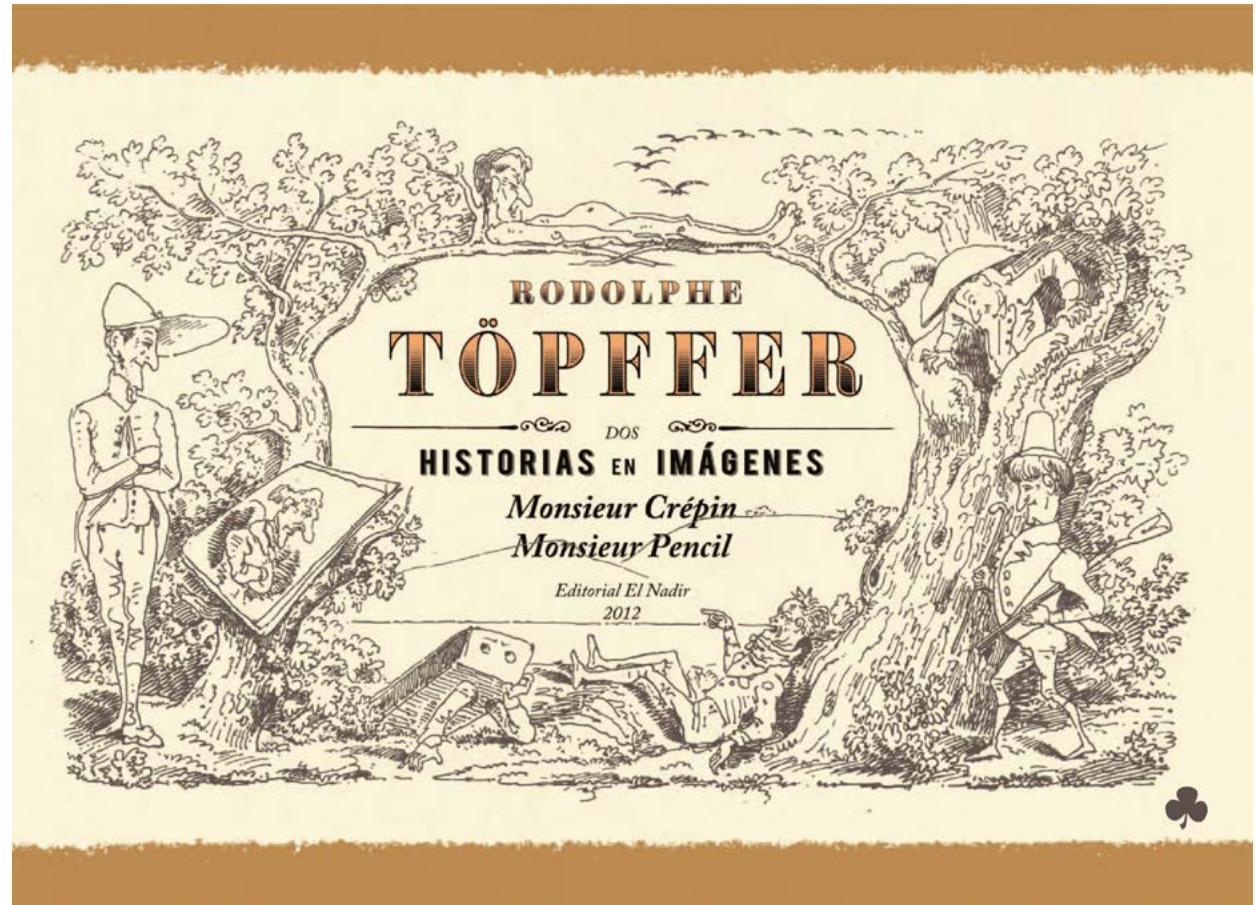
Monsieur Pencil, qui est artiste, dessine la belle nature.

M. Pencil, qui est artiste, regarde avec complaisance qu'il a fait, et remarque qu'il en est content.



Si entendemos el cenit como un punto de la bóveda celeste situado encima de nuestras cabezas y desde el que una autoridad equis –el mercado, la costumbre, la corrección política...– vigila y sojuzga los designios de una pequeña editorial independiente, lo más probable es que la zona más interesante, alternativa, arriesgada y gamberra en la que refugiarse se sitúe justo en las antípodas; es decir, en el nadir.

La editorial valenciana El Nadir lleva doce años publicando interesantísimas novelas y ensayos de autores europeos y latinoamericanos difícilmente accesibles en el circuito editorial tradicional. Como valedora de la literatura de los márgenes, en su catálogo se encuentran autores centroeuropeos del periodo de entreguerras, autoras desdeñadas por el machismo de la historiografía oficial y géneros de culto como la novela gótica, el misterio y la ciencia ficción. Con ese punto de partida y dada la coherencia mantenida durante este tiempo, su colección gráfica no podía publicar algo muy distinto de lo que actualmente alberga. Iniciada en 2012, El Nadir Gráfica ha publicado hasta el momento seis títulos que por su excepcionalidad y su enorme calidad se han convertido en seis piezas imprescindibles para cualquier bibliófilo interesado en el mundo del cómic y las artes gráficas.



Su empeño por recuperar la memoria de algunos de los pioneros del cómic –muchos de ellos injustamente olvidados o desconocidos fuera de sus respectivos países de origen– comenzó con la publicación, por primera vez en España en edición bilingüe francés-castellano, de dos «historias en imágenes» del suizo Rodolphe Töpffer,

considerado por muchos el padre del cómic moderno. Agrupadas en un mismo volumen, [Dos historias en imágenes. Monsieur Crépin y Monsieur Pencil](#) –Premio al Mejor Cómic Editado en 2012 de la Generalitat Valenciana– lleva implícita en su título toda una declaración de intenciones por parte del autor, muy consciente de que





**Doré**

**petit**

# PIONEROS DEL CÓMIC

**Monsieur Cryptogame  
& otras historias**

El Nadir 2014



**Cham**

**Töpffer**

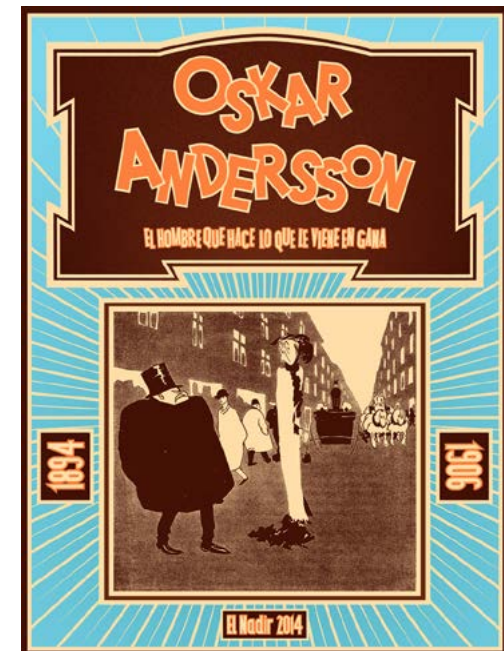




aquellas *romans en estampes* de 1837 y 1840 no eran como las imágenes que aparecían en las revistas ilustradas de la época sino que se trataba de algo distinto, de un medio artístico nuevo dotado de narratividad secuencial que sentaría las bases de lo que actualmente conocemos como cómic, tebeo, *bande dessinée* o, más recientemente, novela gráfica.

En esa misma línea, El Nadir ha devuelto a la vida el trabajo de otros autores fundamentales del diecinueve francés, como el delicioso monográfico [El arte de Caran d'Ache](#) (2013), por el que se pasea toda una caterva de burgueses, militares y políticos corruptos, o la compilación [Pioneros del cómic. Monsieur Cryptogame y otras historias](#) (2014) que, a modo de continuación del álbum dedicado

a Töpffer, publica otra de sus historietas, seguida de las de algunos de sus más insignes continuadores como Gustave Doré, Léonce Petit o Charles Amédée de Noé, *Cham*. Pero si hubiera que destacar uno sólo de los títulos como *primus inter pares* de toda la colección, sería el caso del monográfico dedicado al sueco Oskar Andersson, [El hombre que hace lo que le viene en gana](#) (2014): una hilarante oda al absurdo publicada en 1902 y compuesta por breves tiras mudas de un humor irreverente que desprenden una modernidad y un ansia de libertad pasmosas en cada una de sus páginas.



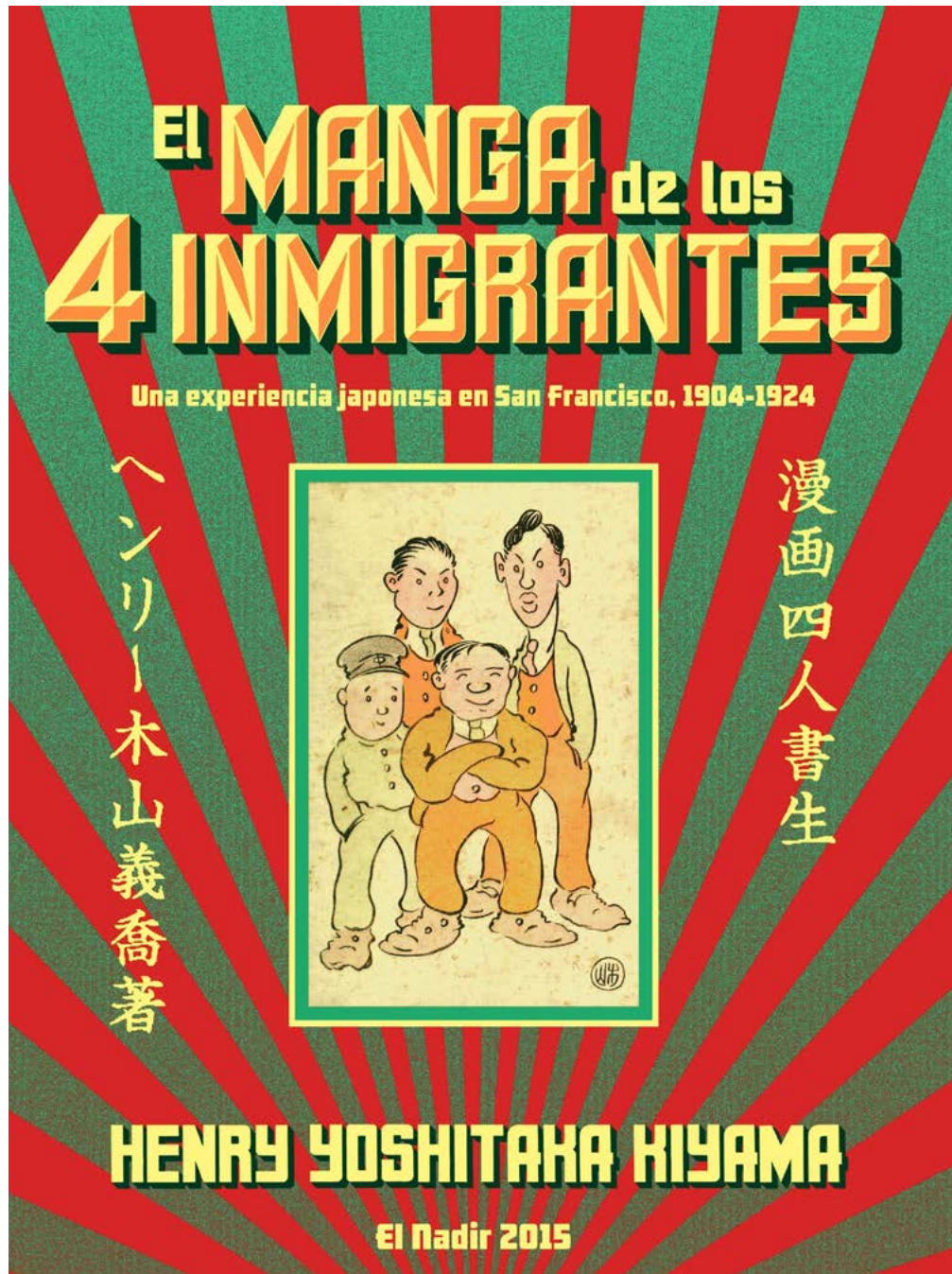
Como peculiaridad, destacan también algunas publicaciones de obras singulares del siglo xx como [Las Biblias de Tijuana](#) (*"¡Los cómics underground que excitaron a América!"*) (2013), compuesto por breves tiras pornográficas que fueron publicadas y vendidas de manera anónima y clandestina en los EE. UU. de la Gran Depresión, y que presentan toda una panoplia de filias, parafilias y encuentros sexuales totalmente procaces entre personajes estereotipados e iconos del imaginario popular como Popeye, Mae West o Joseph Stalin, o el recientemente publicado [Manga de los 4 inmigrantes](#) (2015), de Henry Yoshitaka Kiyama: un cómic de estilo *cartoon* auto-editado en 1931 que narra las adversidades de la vida cotidiana del propio Kiyama y otros tres amigos japoneses durante su etapa como inmigrantes estudiantes en San Francisco entre los años 1904 y 1924, periodo especialmente desahogado para la población japonesa emigrada a los EE. UU.

A su excelente labor editorial se suma el buen gusto de las traducciones y notas de René Parra, las excelentes portadas de César Sebastián y los siempre interesantes prólogos de estudiosos como David Kunzle, Álvaro Pons o Frederik L. Schodt.

Quizás resulte extraño elogiar una editorial que recupera a los pioneros del cómic de finales del siglo xix y principios del xx







apelando a su originalidad y a lo arriesgado de su apuesta. Tal vez la marabunta consumista del mercantilismo retro vintage, a menudo desde la más absoluta superficialidad, haya trivializado en exceso nuestra mirada hacia el pasado. Posiblemente por ello resulte tan sorprendente como necesario que existan editoriales como El Nadir: una editorial en las antípodas de la costumbre, cuyo espíritu romántico, apasionado y respetuoso ha recuperado la sana costumbre de volver la vista atrás para empaparnos de las enseñanzas de ese oxímoron maravilloso de los viejos maestros modernos.

**MANUEL GARRIDO BARBERÁ**

*Crítico de arte y gerente de APIV*

#### ENLLAÇOS



FITXA



# CAMELOPARDUS, QUIN MOT ESTRANY!



centro de recursos:  
educación  
formación  
empleo  
empresa

**camelopardus**  
LIBRERÍA

---

## ***Camelopardus* és la veu llatina per a referir-se a la girafa que els antics consideraven un híbrid entre el camell i el guepard. Jesús i María el van triar com a nom de l'espai de llibres i d'activitats que gestionen des de fa quatre anys al barri de Russafa.**

---

És que el projecte –com en el cas de la girafa– també té una naturalesa híbrida: a més de llibreria és una espai d'entreteniment experiencial on es realitzen activitats d'oci que tenen una finalitat més enllà de passar-ho bé. Els creadors de *Camelopardus* també s'inspiraren en la girafa com a exemple paradigmàtic de l'evolució natural –espècie que allarga i allarga cada cop més el coll per tal d'arribar a les fulles dels arbres més alts–, perquè així veuen ells el seu projecte, en constant evolució, a través del saber i de les experiències que el mateix espai genera. I, encara més, la girafa és l'únic animal sobre la terra que no emet absolutament cap so i això els va recordar molt la naturalesa llibresca: tampoc els llibres emeten sonoritats, però aïllats!, ens diuen tantes coses...

I més enllà de tota la qüestió metafòrica, la pura realitat és que actualment el negoci llibreter és una aposta molt delicada i els que s'hi acosten opten moltes vegades per fórmules híbrides que s'escauen millor amb la mentalitat hedonista dels ambients urbans d'avui dia. La major part ha optat per hibridar amb l'hostaleria i proposen llibreries café o cafés llibreria. A València es concentren sobretot al barri de Russafa –encara que també al Carme i a Benimaclet– que és, en aquest moment, indiscutiblement el barri capdavanter a l'hora de plantejar espais i experiències sinèrgiques, d'unir art i oci, i també capdavanter en l'aposta per l'entreteniment experiencial.

A *Camelopardus* no cabia l'opció de l'hostaleria, perquè aquesta implica uns









horaris poc compatibles amb la vida familiar i Camelopardus és, sobretot, un espai familiar. És la seua essència, el tret que fa que Camelopardus siga un espai diferent, particular, probablement únic a la nostra ciutat, que viu i creix en funció del ritme d'una família de quatre membres: Jesús Vicent Barberà Blasco, María Moscardo Martínez i els seus dos fills, Germán, de 5 anys, i Eduard, de 3. Això vol dir moltes coses. Per començar, els seus dos impulsors són també docents –María és professora de dibuix i Jesús de formació i orientació laboral– i s'hi dediquen diàriament, la qual cosa implica que l'espai només obre determinades hores al dia, normalment de vesprada i durant el cap de setmana. I el que podria semblar un deure afegit –haver d'anar després de la jornada laboral– no ho és en absolut. I no ho és per diversos motius. En primer lloc, perquè el tàndem Jesús-María ja té assegurat el benestar de la seua família amb el treball de professors. Com explica Jesús, «Camelopardus no és un negoci a l'ús i això li treu tot el pes estressant que comporta qualsevol activitat lucrativa. I si un dia –continua– cal anar al metge amb els nens, doncs la llibreria tanca i ací no passa res». Sense aquesta càrrega d'obligació, Camelopardus es converteix en un espai adequat també per als fills: «no cal que trobem un lloc per a deixar-los mentre som a la llibreria –comenta Jesús i continua–, Camelopardus és la seua realitat, han nascut ací, en aquest espai, entre llibres, clients, tallers, gent que entra i ix...







i s'hi han acostumat». Ben mirat, no està gens malament tenir l'oportunitat de créixer entre llibres i recursos educatius.

En aquest sentit, més que una botiga, Camelopardus sembla una casa. L'espai és acollidor i ens recorda una llar –pati, taula i cadires, joguines, etc.– o, si més no, les botigues d'abans, que en un únic espai unien negoci i habitatge. La diferència, ens comenta Jesús, és que a Camelopardus aquest caràcter de llar respon a una tria: «viure i créixer tots plegats, juntament amb un projecte de llibres, art, creativitat i de motivació adreçat als més joves». Un projecte que,

a més, és com una extensió de la seua tasca de docents. L'aposta ha estat la de conciliar família i món laboral, tot i que ells van creure absolutament necessari que, per a fer funcionar aquesta unió, Camelopardus havia de tenir uns objectius diferents als merament lucratius. Això els va donar molta calma i, des de la distensió, han aconseguit el que volien: construir un espai molt particular on poden focalitzar el seu bagatge i la seua vocació de docents i la seua estima per l'art i pels llibres. Començaren en març de 2013, al carrer del Mestre Aguilar i en agost de 2014 van canviar al local actual del carrer de Vivons, un dels carrers de Russafa més



transitat per xiquets –l'amplària del carrer i el caràcter de carrer per a vianants el converteix en un espai adient per al joc i la llibertat de moviment.

Si a simple vista Camelopardus pot semblar una llibreria per a públic infantil, perquè la gran majoria de llibres presents estan adreçats a aquest públic, Jesús i María,

**El punt fort de Camelopardus, tant del seu fons de llibres com de les activitats que planteja, és el desenvolupament de la creativitat. Ells la consideren «una eina fonamental de supervivència en la nostra societat, sobretot, en la resolució de conflictes i en la superació d'obstacles»**

prefereixen parlar de llibreria especialitzada en motivació: «això vol dir, entre altres coses, que no s'entén el llibre només com a objectiu, sinó més aviat com a eina per a arribar a una finalitat». Per això tenen títols que es podrien considerar «d'autoajuda infantil», llibres que parlen de famílies atípiques (*¡Vaya lío de familia!*, de Pascale Francotte) o altres que tracten temes propis de la infantesa (*¡Tengo pipí!*, d'Émile Jadoul) o treballen els clixés sexistes (*¡Las princesas usan botas de montaña?*, de Carmela Lavigna Coyle, Mike i Carl Gordon). Llibres eina per a treballar necessitats presents al nostre ara i ací.

Ara bé, el punt fort de Camelopardus, tant del seu fons de llibres com de les activitats que planteja, és el desenvolupament de la creativitat. Ells la consideren «una eina fonamental de supervivència en la nostra societat, sobretot, en la resolució de conflictes i en la superació d'obstacles». Per això, aposten pels tallers de creativitat i ho fan des de les arts plàstiques, que és l'àmbit de María, i també des de la creació d'espais arquitectònics. El curs passat van plantejar el treball a partir de la història de l'art i proposaren tallers de pintura rupestre, de dibuix tècnic per a treballar el gòtic, d'avantguarda per al trencament de barreres. Enguany, els tallers es concentren més en les activitats manipulatives i treballen amb paper i fang, entre altres materials. Es realitzen dissabte de matí i, a banda dels de desenvolupament creatiu, proposen l'«English club», amb







SALIDA

ALBUM DE EN OBRAS CERRADO

DIGITAL

Cielo de noche

Juego



una varietat de recursos molt interessants, i «El club de l'estudi» on es treballa la revalorització de l'estudi i també l'autonomia: «partim de la idea –apunta Jesús– que tots els xiquets tenen capacitats i sabers interiors i que només els calen les eines necessàries per a exterioritzar-los. Com a frase insígnia proposen la següent d'Einstein: «no penses l'estudi com una obligació, sinó com la possibilitat d'entrar en el meravellós món del saber» i ens recomanen encaridament el llibre de Catherine L'Ecuyer, **Educación en el asombro**, on se'ns donen pistes sobre com educar en un món frenètic i hiperexigent com és el nostre. Als xiquets i joves que acudeixen al club, els mostren títols encoratjadors com **La enciclopedia de malos alumnos y rebeldes que llegaron a genios**, de Jean-Bernard Pouy, Serge Bloch, Anne Blanchard o **La enciclopedia de rebeldes, insuñiosos y demás revolucionarios**, d'Anne Blanchard i Serge Bloch. Per als més menuts, fan servir eines d'aprenentatge basades en el joc com Mini arco o Arco bambino, jocs alemanys dels anys setanta que continuen vigents i són de gran utilitat en l'àmbit de la motivació.

Està clar que els recursos que posen a l'abast són molts, variats i de qualitat. Sens dubte, Jesús i María saben molt bé què fan i com fer-ho i, per això, comencen a constituir un referent indefugible en aquesta ciutat per a tots aquells pares que volen encoratjar els fills cap al món del saber i del coneixement.



Tot i que la idea en un principi era arribar a tots el públics, aviat es van adonar que on més necessitats hi havia, pel que fa a la motivació, és en xiquets i joves i, a més, per la seua professió d'educadors van concloure que ells estaven més capacitats i motivats per a treballar amb aquest públic. I, no obstant això, fidels a la seua idea inicial, imparteixen tallers per a adults, com ara el de la memòria, que té una afluència important.

Són molts els llibres i recursos que ens han mostrat per fer-nos una idea de l'esperit de Camelopardus i del caràcter del seu treball; tots d'una solvència indiscutible. Però no volem posar punt i final sense anomenar alguns títols que ens han sorprés gratament. Un és **Cuando os hagáis pequeños. Cuento para contar a los mayores antes de dormir**, d'Uxue Alberdi i Aitziber Akerreta, que posa l'accent en la necessitat que tenim també els adults d'històries i

de fantasies. Un altre és **Willka**, que plasma l'experiència d'un professor valencià, Carlos Gómez, que va implicar els seus alumnes en la construcció d'una escola a Madagascar i en la publicació d'aquest llibre per a recaptar fons per al projecte. Aquest últim és una bona manera de mostrar als joves la necessitat de canviar el món i la capacitat que tenim per a fer-ho. Com a llibre curiós, **Juego de leer a ciegos**, d'Hervé Tullet, que proposa un joc a partir de les ombres i ens vol dir que el concepte de llibre és una cosa molt més flexible i heterodoxa del que hom pensa, on també cap un llibre sense lletres ni paraules, com aquest.

**Llarga vida a les girafes!**

**ALÍCIA TOLEDO**